

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

Пакуліна А.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Скрипка І.А.

студентка,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Андріянова О.А.

студентка,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Пакуліна Г.С.

студентка,

Український державний університет залізничного транспорту

Авторами визначено чинники забезпечення економічної сталості функціонування регіональної соціально-економічної системи в умовах євроінтеграції України. Сталий розвиток зумовлює продуктивність, безвідмовність, відновлюваність, довговічність, збереженість системи в стратегічній перспективі і включає сталість фінансово-економічного, виробничого і ресурсно-сировинного розвитку регіональної соціально-економічної системи, сталість управління інфраструктурою, інноваційним та інвестиційним розвитком, сталість політичного, інституційного, трудового і соціального розвитку та сталість природоохоронного розвитку регіону. Дослідниками запропонована комплексна система показників оцінки складників економічної сталості стратегічного розвитку регіональної соціально-економічної системи. Ця система включає показники наявності і ефективності використання ресурсів, соціальної результативності, інвестиційної привабливості й активності, а також показники економічного потенціалу, ефективності діяльності та конкурентних переваг, що визначає найбільш істотні проблеми його стратегічного розвитку.

Ключові слова: соціально-економічна система, сталий розвиток, регіон, ефективність.

Авторами определены факторы обеспечения экономической устойчивости функционирования региональной социально-экономической системы в условиях евроинтеграции Украины. Устойчивое развитие обуславливает производительность, безотказность, восстанавливаемость, долговечность, сохранность системы в стратегической перспективе и включает стабильность финансово-экономического, производственного и ресурсно-сырьевого развития региональной социально-экономической системы, постоянство управления инфраструктурой, инновационным и инвестиционным развитием, постоянство политического, институционального, трудового и социального развития и стабильность природоохранный развития региона. Исследователями предложена комплексная система показателей оценки составляющих экономической устойчивости стратегического развития региональной социально-экономической системы. Эта система включает показатели наличия и эффективности использования ресурсов, социальной результативности, инвестиционной привлекательности и активности, а также показатели экономического потенциала, эффективности деятельности и конкурентных преимуществ, которые определяют наиболее существенные проблемы его стратегического развития.

Ключевые слова: социально-экономическая система, устойчивое развитие, регион, эффективность.

The authors identify the factors of economic stability of the regional socio-economic system in the conditions of european integration of Ukraine. Sustainable development determines the productivity, reliability, recovery, durability, safety of the system in a strategic perspective and includes the stability of financial, economic, industrial and resource-raw material development of the regional socio-economic system, the constancy of infrastructure management, innovation and investment development, the constancy of political, institutional, labor and social development

and the stability of environmental development of the region. The researchers proposed a comprehensive system of indicators for assessing the components of economic sustainability of the strategic development of the regional socio-economic system. This system includes indicators of resource availability and efficiency, social performance, investment attractiveness and activity, as well as indicators of economic potential, performance and competitive advantages. They determine the most significant problems of the strategic development of the economic potential of the territory.

Key words: socio-economic system, sustainable development, region, efficiency.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Поняття економічної сталості досить недавно стало використовуватися в сучасній економічній термінології, але, незважаючи на це, проблема забезпечення сталого економічного та соціального розвитку регіону сьогодні у кризових умовах є однією з пріоритетних. Спочатку поняття сталості в економіці використовувалося як критерій, що характеризує здатність справної роботи об'єкта в запланованому часовому інтервалі, за заданих умов, однак в останні роки питання сталого економічного розвитку регіону як соціально-економічної системи стали розроблятися досить інтенсивно як за кордоном, так і в Україні, чому сприяли більшою мірою процеси глобалізації та регіоналізації світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. В умовах сучасної української економіки одним із найважливіших напрямів державної політики щодо підвищення як національної, так і регіональної соціально-економічної ефективності стала проблема підвищення інвестиційної привабливості регіонів. В умовах нестабільної ринкової економіки і політичної ситуації рівень інвестиційної привабливості багато в чому визначає не тільки можливість регіону функціонувати і розвиватися, але і його конкурентоспроможність. Сьогодні залучення інвестицій стає для регіону одним із найважливіших, здебільшого – питанням виживання реального сектору економіки України.

Таким чином, необхідність переосмислення вітчизняного досвіду підвищення сталості регіональних економічних систем, а також вибору найбільш ефективних напрямів підвищення їхньої інвестиційної привабливості; збільшення масштабів загроз економічної безпеки країни внаслідок зниження сталості як регіонів України, так і великих регіональних організацій; недостатня обґрунтованість заходів регіонального впливу на економічну сталість великих компаній в умовах підвищення макроекономічної нестабільності – всі ці обставини визначили актуальність нашого дослідження, його методологію і змістовну структуру.

Незважаючи на те, що проблемам забезпечення сталого розвитку регіональних економічних систем, а також питанням підвищення їхньої інвестиційної привабливості нині приділяється значна увага, низка теоретичних і мето-

дичних аспектів вищевказаних проблем залишаються невивченими, що стало підставою для вибору напряму, визначення мети і завдань дослідження.

Ґрунтовний науковий внесок у розвиток методології управління сталим розвитком різних соціально-економічних систем зробили вчені: В.М. Геєць [1], В.Г. Герасимчук [2], Г. Дейлі [3], О.О. Євсєєва [4], С. Л. Пакулін [7; 8], І.С. Феклістова [10], Ю.А. Ципкін [11] та багато інших, які зосереджували увагу на економічних, соціальних, екологічних, корпоративних системах та їх становленні і взаємодії у стратегічному розвитку. Аналіз публікацій цих авторів дає змогу стверджувати, що, незважаючи на їх високу наукову і практичну цінність, є потреба в системному та комплексному вивченні проблем забезпечення сталого розвитку регіональних економічних систем.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Довгострокова стратегія соціально-економічного розвитку України передбачає європейський вектор модернізації її економіки. Це припускає рішення низки ключових завдань, пріоритетними з яких є завдання сталого економічного зростання на основі процесу модернізації економіки регіонів, а так само зміна вектора економічного розвитку країни на інноваційний шлях. Вирішення цих завдань дасть змогу забезпечити стале зростання якості і рівня життя населення регіонів України. Ефективне вирішення цих завдань можливе тільки за допомогою урахування комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів і умов, що роблять вплив на економіку регіону. Ця обставина зумовлює можливість і необхідність проведення всебічного аналізу потенціалу регіонів України, виявлення сприятливих передумов сталого економічного зростання, а так само визначення наявних обмежень у їхньому ефективному соціально-економічному розвитку, розроблення комплексної системи показників оцінки складників економічної сталості стратегічного розвитку регіональної соціально-економічної системи.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз факторів економічної сталості регіонів України та обґрунтування показників конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціально-економічні реформи, що

відбуваються в нових умовах суспільного прогресу, зумовлюють необхідність критичного підходу до стереотипів, що лежать в основі загальнотеоретичних постулатів, і осмислення заново як закономірностей суспільного відтворення, що відображають зв'язки і залежності між різними ланками національної економіки, так і факторів, механізмів розвитку регіонів [5, с. 133]. Нині в теоретичному аспекті прийнято розмежовувати кілька рівнів економічної діяльності:

– мегарівень – глобальна, загальнопланетарна, міждержавна економіка (економіка світогосподарських зв'язків);

– макрорівень – національна економіка (економіка будь-якої країни (держави));

– мезорівень – регіональна економіка, а також (за деякими судженнями) економіка міжрегіональних корпорацій (останнє є досить спірним);

– мікрорівень – економіка муніципальних утворень і економіка організацій (підприємств, фірм, компаній, установ, що також видається не зовсім коректним);

– мінірівень – економіка структурних підрозділів організацій;

– нанорівень – економіка фізичних осіб – персоналу, власників, менеджерів, акціонерів організацій різних форм власності.

Сьогодні як мезорівень, так і мікрорівень потребують градації на відповідні підрівні (підсистеми), які будуть відповідати змісту і характеру економічної діяльності.

Розглядаючи теоретико-методологічні аспекти формування надійної соціально-економічної системи, важливо визначитися з понятійним апаратом, насамперед з основними поняттями системного підходу, а також більш детально зупинитися на аналізі такої економічної категорії, як «регіон».

Системний підхід – методологічний апарат вивчення об'єктів у вигляді систем. Нам видається, що система – взаємопов'язана сукупність компонентів, які необхідні для досягнення обраної мети. Системний підхід сьогодні є основним чинником підвищення якості управлінських рішень. В основі системного підходу лежить системний аналіз, який допомагає максимально точно сформулювати завдання, підібрати метод, який найбільшою мірою відповідає суті поставленого завдання. Системний аналіз – це, насамперед, основа, яка дозволяє об'єднати всі необхідні наукові знання, методи і дії для вирішення складної проблеми.

До найбільш важливих властивостей системи можна віднести:

1. Первинність цілого (системи). Основним постулатом теорії систем є припущення, що системи функціонують як єдине ціле, і їх можна ділити на складові компоненти. Між тим не компоненти утворюють ціле, а, навпаки, ціле під час свого поділу народжує компоненти системи.

2. Неаддитивність. Характеризується принциповою незвідністю властивостей системи до

сумарного складника її компонентів та неможливістю виведення властивостей системи з властивостей компонентів. Основні компоненти системи є взаємопов'язаними і взаємозалежними таким чином, що сума не дорівнює сумі, і навпаки.

3. Розмірність. Відображає кількість компонентів системи і зв'язків між ними. Грунтуючись на кількісний фактор системи, можуть підрозділятися на малі, середні та складні.

4. Жорсткість. Жорсткість системи визначається кількістю і наявністю жорстких зв'язків, і чим менше число цих зв'язків, тим більш гнучкою буде вважатися система, що дозволяє їй перенастроюватися на нові встановлені завдання. Сьогодні однією з умов швидкого пристосування системи до вимог ринку є її мобільність.

5. Множинність (різна глибина опису). Складність системи не дозволяє побачити всі її параметри і властивості. Отже, проводячи аналіз, доцільно обмежитися певним рівнем ієрархії структури системи. Немає сенсу намагатися вивчити всі властивості системи, необхідно визначити оптимальні межі дослідження системи.

6. Надійність. Основні властивості надійності – безвідмовність, довговічність, ремонтпридатність і збереженість протягом запланованого тимчасового інтервалу.

7. Синергичність. Результативність функціонування системи не дорівнює сумі результатів функціонування її підсистем. За позитивної взаємодії підсистем формується позитивний ефект синергії – ефект взаємодії, що є одним із пріоритетних для менеджменту компанії. Залежно від ситуації потенціал системи буде або перевершувати суму потенціалів вхідних у неї ресурсів, або буде істотно меншим. Для отримання позитивного ефекту необхідно забезпечити високий рівень організованості системи.

8. Складність структури характеризується різними компонентами та наявністю зв'язків між ними, певною складністю поведінки системи, кількісними параметрами моделі управління, обсягом і якістю інформації, необхідної для управління, тощо.

На цій властивості системи ми зупинимось окремо і проаналізуємо її більш детально, оскільки це має важливе значення для подальшого нашого дослідження. Одним із найскладніших завдань, яка виникає під час визначення економічної системи з позицій стратегічного управління, є проблема виділення складових елементів (підсистем).

Звичайно, неправильно вважати елементами мікроекономічної системи тільки виробничі фонди і персонал. Чи буде нам достатньо мати інформацію про склад набору технологічного обладнання для того, щоб виробити цілі розвитку підприємства на короткострокову перспективу і найкращу стратегію для досягнення цих цілей? Очевидно, можна дати однозначну нега-

тивну відповідь на це питання, оскільки проблематично цілком оцінити здатність швидкої адаптації компанії до зовнішніх і внутрішніх змін.

Регіон як економічна система – компонент цілісної соціальної і економічної системи, який складається із взаємозалежних територій, що є багатоконпонентними економічними системами. Причому кожна реалізує свої функції в системі більш високого територіального рівня. Отже, регіональна економіка як мезорівень економіки являє собою самостійний сегмент, у процесі розвитку якого виникають відносини між центром і регіонами з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання кінцевого продукту виробничої діяльності.

Структурний і об'єктний зміст будь-якого регіону – це взаємопов'язаний територіальний комплекс, який складається з різних підсистем, що характеризуються соціальним, виробничим, господарським, природно-ресурсним, адміністративним та іншими різновидами потенціалу країни.

Через складність регіону залежність між підсистемами описується нелінійними процесами. На нашу думку, вивчення суспільного життя в регіоні можливо тільки на основі структуризації, тобто виділення підсистем, спільне функціонування яких визначає динаміку розвитку регіону.

Регіон на мезорівні може розглядатися як економічна система з притаманними їй зв'язками і різними підсистемами. Проблема виокремлення складових підсистем, швидше за все, зумовлена метою, з якою аналізується регіональна система.

Розмаїття характерних рис, властивостей і особливостей, природно, ускладнює повноцінне відображення структури регіону в якійсь певній мірі цілісності, внутрішньої єдності, одному визначенні. Однак узагальнення наявних думок дає змогу дійти висновку про те, що в них не згадується така важлива системна складова частина, як «наявність і стан наявного потенціалу», під яким розуміється сировинний, виробничий, енергетичний, фінансовий, інвестиційний, кадровий, науковий, інтелектуальний, організаційно-управлінський та інші види сукупного потенціалу регіону, які часто залежать як від природно-географічних, історичних, демографічних умов, так і від сформованої спеціалізації конкретного регіону у суспільному поділі праці та виробництва, від структури економіки.

Регіон необхідно розглядати як систему, якій властива низка можливостей, спрямованих на вирішення завдань не тільки соціально-економічного розвитку, але й інших, які сприяють підвищенню безпеки і конкурентоспроможності регіональної системи. Таким чином, на основі вищевикладеного нами пропонується таке визначення досліджуваної категорії: Регіон – це, по-перше, територіально-адміністративна та соціально-економічна підсистема національного господарства України, по-друге, складна і

комплексна система, що складається з низки підсистем, які характеризуються певними синергетичними можливостями (потенціалом), покликані забезпечувати сталий, безпечний і конкурентоспроможний розвиток території, а також підвищення якості життя населення в умовах глобалізації та регіоналізації світової економіки.

Підводячи підсумок вищесказаному, можна сказати, що під час вирішення проблеми визначення ролі регіону в національній економіці України системний підхід дає змогу:

1) розглядати регіон як підсистему єдиного цілого, в ролі якого виступає держава. Держава є єдине ціле, утворене регіонами, що входять до його складу. Не можна розглядати результати діяльності держави окремо від результатів його складових регіонів, і навпаки. Кожен регіон привносить у загальний результат внесок відповідно до своєї ролі в національній економіці;

2) встановлювати структуру, склад системи, межі вхідних у неї елементів, визначати їх призначення. Це питання є одним з найбільш складних, оскільки саме за допомогою вирішення цієї задачі визначається об'єкт дослідження;

3) враховувати наявні взаємозв'язки і взаємодії між частинами. Регіони України пов'язані між собою правовими, економічними, політичними і соціальними відносинами. Відносини між регіонами всередині України можна підрозділити на регульовані центром і ті, що виникають за ініціативою регіонів. Частина відносин виникає на підставі обов'язків регіонів, що впливають із законодавства України. До них можна віднести питання фіскальної політики та забезпечення безпеки держави, загальнонаціональних програм. Інша частина відносин виникає в процесі економічної і господарської діяльності господарюючих суб'єктів, які функціонують на території регіону;

4) брати до уваги зовнішні умови функціонування системи, визначати ступінь впливу зовнішнього середовища;

5) виділити визначальні фактори, від яких залежить дія системи та її результативність.

Розвиток кластерів в сучасній економіці України – це ефективний інструмент бізнесу. Кластер – певний організований простір, в якому створюються умови для успішного розвитку великих компаній, дрібних організацій, багатопрофільних постачальників, наукових організацій, вищих навчальних закладів та ін. Основоположним моментом їх взаємодії стає досягнення синергетичного ефекту, в результаті якого взаємодія конкуруючих компаній стає взаємовигідною. Кластер об'єднує не тільки виробничі компанії, але і створює максимально ефективні умови для залучення інноваційно-інвестиційного бізнесу. Ключовою особливістю кластера є той факт, що більша частина його учасників не залучені в процес конкуренції між собою, а є суб'єктами різних сегментів певного виду економічної діяльності. Розвиток кластер-

ної економіки має важливе значення для надійного розвитку регіону. Основу стратегічного розвитку кластерної політики регіону становить активна позиція лідерів ринку і взаємовигідне співробітництво між інтересами регіональних ринкових суб'єктів. Отже, можна дійти висновку про те, що нині найбільш перспективною інтеграційною моделлю розвитку економіки є кластерна модель. Вона є ефективним інструментом забезпечення сталого розвитку регіону в умовах євроінтеграції України і багато в чому вирішує завдання збільшення прибутковості регіону та підвищення зайнятості населення. Ці слова знаходять підтвердження в успішній практиці розвитку низки країн. Регіони, в яких створюються кластери, є лідерами соціально-економічного розвитку, основою конкурентоспроможності національної економіки. В іншому ж разі регіональні суб'єкти, що не використовують максимально наявні у них можливості, опиняються в гіршому економічному становищі, а можуть навіть стати депресивними територіями.

Основою для формування кластерів повинні виступати регіони, які володіють високою концентрацією взаємопов'язаних видів економічної діяльності. Цей факт буде сприяти припливу як українського, так і іноземного капіталу в країну.

Будь-яка регіональна стратегія, спрямована на розвиток кластерів, повинна починатися з визначення вже наявних в регіоні передумов їх утворення. Для того, щоб зрозуміти можливості, які відкриваються перед регіоном, необхідно визначити і проаналізувати потенціал ресурсів регіону. Без оцінки потенціалу ресурсів (можливостей) неможливе вироблення комплексної регіональної стратегії, а тим більше формування ефективної концепції сталого розвитку регіону. Ресурси, їх структурний склад, динаміка і баланс джерел формування стають першорядними факторами ефективного соціально-економічного розвитку всіх регіональних економічних систем. Комплекс ресурсів регіону має бути збалансованим таким чином, щоб наявний потенціал розвитку регіону був використаний максимальним чином, а частина недовикористаних ресурсів становила або «експортний потенціал», або потенціал перспективного розвитку регіону. Для ефективного розвитку регіону та переходу до економіки, що базується на збалансованому використанні ресурсів, повинні бути знайдені нові методи розвитку та управління регіоном. Ці методи можуть бути отримані тільки за умови адекватної оцінки кількісного та якісного складу ресурсної бази регіону, визначення основних здібностей і компетенцій, потенціалу розвитку регіону для досягнення та забезпечення високих конкурентних положень регіональної економічної системи.

Ефективні процеси сталого розвитку та модернізації української економіки багато в чому залежать від якості використання потенціалу регіону. На нашу думку, єдине, на чому

може ґрунтуватися концепція конкурентоспроможності на рівні регіону – це продуктивність використання ресурсів.

Комплексний потенціал регіону – це сумарна характеристика потенціалів різних підсистем регіональної економічної системи, що характеризує сукупність здібностей і можливостей у тій чи іншій сфері, спрямованих на досягнення яких-небудь певних цілей економічної системи. Функціонування сукупного потенціалу передбачає взаємодію всіх елементів регіонального відтворення. Комплексний потенціал регіону націлений на ідентифікацію основних резервів та залучення якісних факторів регіонального росту. Внаслідок цього під комплексним потенціалом регіону пропонується розуміти взаємозалежні функціональні можливості суб'єктів господарювання регіональних економічних систем, спрямовані на процес організації максимального задоволення сукупного регіонального попиту на товари і послуги в умовах раціональної взаємодії з навколишнім середовищем з метою забезпечення подальшого економічного зростання регіону, підвищення рівня його інвестиційної привабливості та досягнення високого рівня життя регіонального населення.

Запропоноване нами визначення комплексного потенціалу регіону відображає найважливіші аспекти його функціонування, ігнорування яких знижує значущість практичного використання цієї категорії. Комплексний регіональний потенціал – поняття системне. Кожна складова частина комплексного потенціалу з наукового погляду повинна бути оцінена правильно. Результат використання комплексного потенціалу визначається діючими на нього факторами, станом навколишнього середовища. Рівень використання комплексного потенціалу регіону визначає ступінь його інвестиційної привабливості для потенційного інвестора. Ступінь розроблення в галузі потенціалу регіону та їх практична реалізація більшою мірою визначаються обґрунтованістю і достовірністю оціночних показників, які в цих умовах, поза сумнівом, повинні бути доповнені і класифіковані на основі сучасних принципів економічного аналізу та стратегічного прогнозування.

У результаті впливу фінансово-економічної та гострої політичної кризи ситуація в більшості регіонів України далека від ідеальної і визначається активним здійсненням низки істотних процесів, таких як: самовизначення системоутворюючих регіональних компаній у ролі єдиної ізольованої соціально-економічної системи; створення новітніх цільових вказівок і горизонтів організацій та працівників; позиціонування організації в ринковому середовищі; трансформація форми власності організацій; зміна стратегічного типу організацій, тобто її місця в системі класифікаційних угруповань, та ін. Ці процеси приводять до нестабільності зовнішньої і внутрішньої обстановки, знижуючи рівень

економічної сталості як на рівні системоутворюючих регіональних підприємств, так і на рівні всього регіону. У загальному вигляді сталість системи – це її можливість продовжувати своє функціонування незалежно від змін, що відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Цей факт є особливо актуальним в умовах фінансово-економічної і політичної кризи, оскільки саме рівень сталості допомагає зробити вибір ділових партнерів. Важливість і актуальність досліджень у цій сфері зумовлюється такими причинами, як: однією з основних причин банкрутства багатьох суб'єктів господарювання, яка веде до ліквідації або реорганізації, є їх низька сталість, що виражається у невиконанні заданих параметрів системи; низька платоспроможність та недовіра партнерів як наслідок низької сталості, що суттєво обмежують потенціал, а отже, і достатні фінансові ресурси, необхідні для забезпечення безперервного процесу простого і розширеного відтворення; висока ймовірність «відмов» в роботі організацій, що ведуть до зниження сталості її роботи, призводить до неритмічної роботи, простоїв, в кінцевому рахунку – до збільшення витрат на виробництво продукції і її подорожчання; низька сталість організації, як правило, негативно відбивається на конкурентоспроможності виробленої продукції і регіону загалом. Отже, сталість є не тільки необхідним компонентом успішного стратегічного розвитку, але й умовою рентабельності регіональних системоутворюючих організацій. Інформація про сталість соціально-економічної системи необхідна не тільки інсайдерам, але й аутсайдерам, що робить настійно необхідним проведення подальших систематичних досліджень у цій сфері. Досі немає єдиної думки щодо змісту і факторів сталості соціально-економічних систем.

Аналізуючи питання економічної сталості розвитку соціально-економічної системи, можна дійти висновку, що економічна сталість регіону буде визначатися такими елементами, як: сталість фінансово-економічного, виробничого і ресурсно-сировинного розвитку регіональної соціально-економічної системи; сталість управління інфраструктурою, інноваційним та інвестиційним розвитком регіональної соціально-економічної системи; сталість політичного, інституційного, трудового і соціального розвитку регіональної соціально-економічної системи; сталість природоохоронного розвитку регіональної соціально-економічної системи.

Економічна сталість регіональної соціально-економічної системи являє собою здатність досліджуваної системи до процесів накопичення, збереження та забезпечення ефективного використання під час комплексного потенціалу території, мотивації економічних агентів до розширеного відтворення, зростання конкурентоспроможності і, відповідно, на цій основі – поступального піднесення якісного рівня життя

населення в умовах євроінтеграції України та глобалізації без використання ресурсів майбутніх поколінь [8].

У межах нашого дослідження була запропонована наведена на рис. 1 система оціночних показників, яка отримана з використанням кількісних та експертних оцінок кожного з врахованих факторів.

Проведений нами аналіз факторів економічної сталості виявив, що сьогодні серед факторів, які перешкоджають зростанню економічної сталості в регіонах України, можна виділити вкрай низьку загальну ефективність регіональної економіки та нестабільне поточне фінансове становище підприємств, насамперед у промисловій сфері, а в більшості регіонів – також порівняно низький рівень розвитку малого підприємництва і невисокі реальні доходи населення, що зумовлюють загалом низький рівень споживчого попиту на регіональних ринках товарів промислового виробництва. Нами розроблена комплексна система показників оцінки складників економічної сталості стратегічного розвитку регіональної соціально-економічної системи.

Проведений в межах нашого дослідження аналіз наявних методичних підходів до оцінки сталості соціально-економічного розвитку дав змогу виділити такі аспекти цього явища на рівні регіону:

- формування системи різнопланових показників, які всебічно відображають конкурентні переваги, що об'єднуються в загальний підсумковий індекс шляхом ранжирування та експертних оцінок;

- виділення ключових показників і розрахунок комплексного індексу на основі логічного їх об'єднання за характером впливу на сталість;

- виявлення характерних позицій залежно від їх положення в матрицях оцінки за характерними для економічної сталості показниками.

На підставі індикаторів, систематизованих на рис. 2, нами була сформована система показників оцінки економічного потенціалу, ефективності та конкурентних переваг регіону.

Запропонований інтегральний рівень стратегічної конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи є відносним показником (коефіцієнтом), внаслідок чого всі приватні ознаки конкурентоспроможності включаються в розрахунок інтегральних (зведених) значень з одиницями вимірювання, які виражені відносними величинами – питомими, темповими, пайовими, а деколи, як виняток, – бальними оцінками. Важливо зазначити, що промислові регіони України з меншими рівнями обсягів капітальних вкладень, валового продукту або продуктивності праці можуть навіть швидше нарощувати їх обсяги. У зв'язку з цим об'ємний питомий і темповий індикатори органічно доповнюють один одного, дозволяючи шляхом їх інтеграції отримати дійсно комплексну оцінку

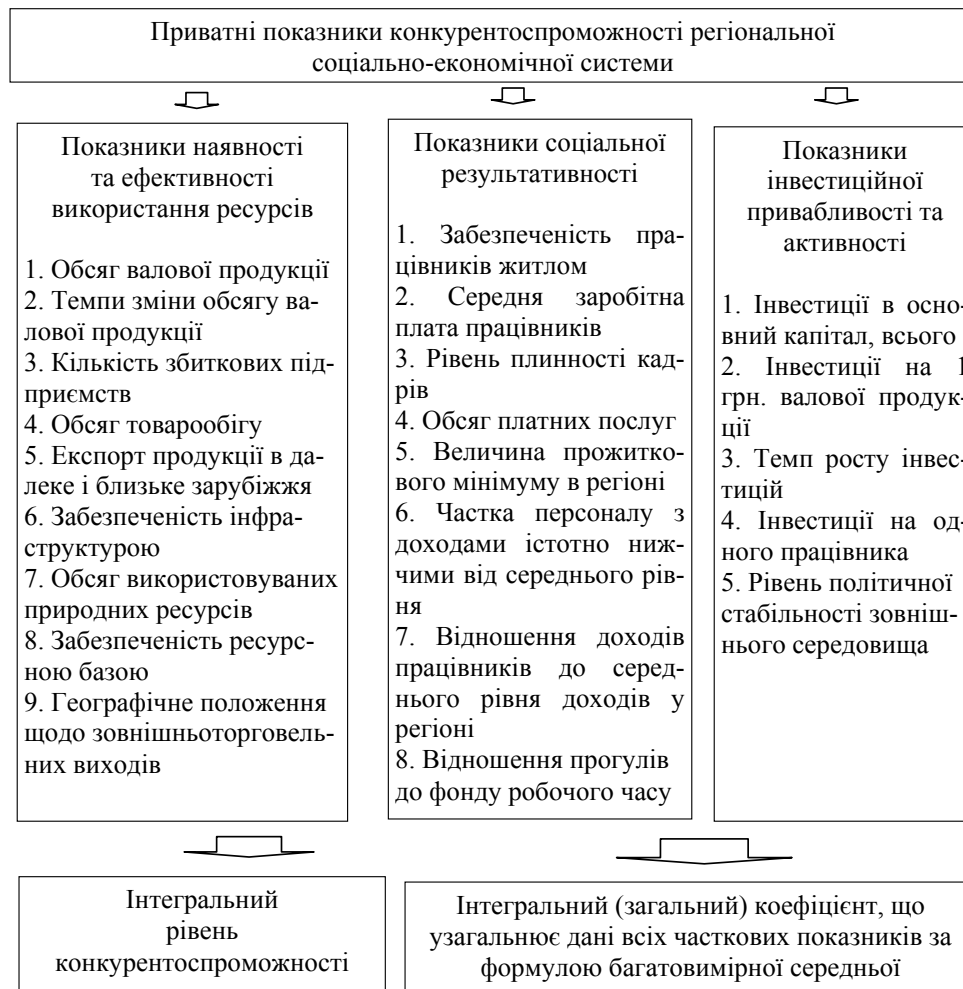

Рис. 1. Показники конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи

Джерело: розроблено авторами

стану конкурентоспроможності промислового територіально-виробничого комплексу.

Висновки та наукова новизна.

1. Ресурсний потенціал регіональної соціально-економічної системи забезпечує формування компетенцій, здатних забезпечити кінцеві конкурентні переваги, що дозволяє їх трактувати як ключові компетенції, невіддільні від цієї системи, невідтворювані конкурентами, що спонукають потенціал цієї системи використовувати ті самі вхідні ресурси, що і в конкурентів, але сприяють досягненню більшої ефективності.

2. Потенціал визначає досягнутий рівень розвитку, здатність і можливості системи, які пов'язані насамперед з особливостями економіко-соціальних відносин між суб'єктами, що беруть участь у господарському процесі; мета цих взаємин міститься у пошуку і формуванні потреб для максимального їх задоволення через виробництво певних товарів і послуг з умовою оптимального і раціонального використання наявних ресурсів.

3. Забезпечення сталого розвитку регіональної соціально-економічної системи в сучасних умовах передбачає формування стратегії на підставі представленої ресурсної концепції з урахуванням наявних у ній співвідношень і взаємозв'язків.

4. Сталість є не тільки необхідним компонентом успішного стратегічного розвитку, але й умовою рентабельності регіональних системоутворюючих організацій. Зміна реальної сталості регіональної соціально-економічної системи, отримані конкретні результати економічного і соціального розвитку безпосередньо відбиваються на характері конкурентних можливостей регіону в наступному часовому періоді, що забезпечує безперервність процесу відтворення його конкурентної позиції. Тому поліпшення конкурентної позиції регіону зумовлює необхідність регулюючого впливу як на базові фактори конкурентного розвитку, так і на елементи реально досягнутої поточної конкурентоспроможності, що передбачає активізацію різних форм стра-

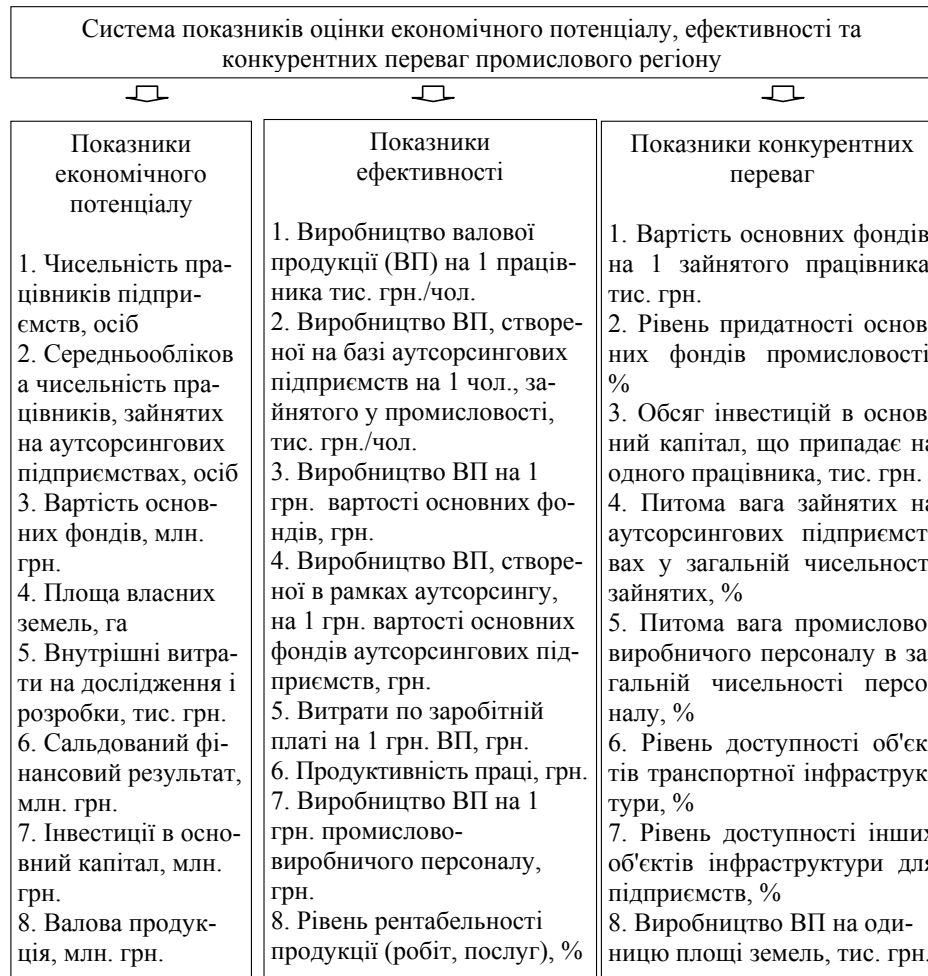

Рис. 2. Система показників оцінки економічного потенціалу, ефективності та конкурентних переваг промислового регіону

Джерело: розроблено авторами

тегічного партнерства, а також використання прямих і непрямих механізмів економічного стимулювання.

Наукова новизна проведеного нами дослідження полягає у вирішенні комплексної наукової проблеми, що має важливе господарське значення і робить внесок у розроблення і наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад сталого функціонування регіональної соціально-економічної системи в умовах євроінтеграції України, що конкретизується в таких положеннях:

1. Визначено чинники забезпечення економічної сталості функціонування регіональної соціально-економічної системи в умовах євроінтеграції України, трактованої як здатність до процесів накопичення, збереження та забезпечення ефективного використання під час комплексного потенціалу без використання ресурсів майбутніх поколінь. Вона зумовлює продуктив-

ність, безвідмовність, відновлюваність, довговічність, збереженість системи в стратегічній перспективі і включає сталість фінансово-економічного, виробничого і ресурсно-сировинного розвитку регіональної соціально-економічної системи, сталість управління інфраструктурою, інноваційним та інвестиційним розвитком, сталість політичного, інституційного, трудового і соціального розвитку та сталість природоохоронного розвитку регіону.

2. Запропонована комплексна система показників оцінки складників економічної сталості стратегічного розвитку регіональної соціально-економічної системи, що включає показники наявності й ефективності використання ресурсів, соціальної результативності, інвестиційної привабливості й активності, а також показники економічного потенціалу, ефективності діяльності та конкурентних переваг, що визначає найбільш істотні проблеми його стратегічного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геєць В.М. Нестабільність та економічне зростання. К.: Ін-т екон. прогноз., 2000. 344 с.
2. Герасимчук В.Г. Управлінський вектор економічної складової сталого розвитку: Україна та світ // Економіст. 2007. № 9. С. 7–9.
3. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. К.: «Інтелсфера», 2002. 312 с.
4. Євсєєва О.О. Стратегічні напрями сталого соціального розвитку України // Економічний простір. – Збірник наукових праць. № 57. Дніпро-петровськ : ПДАБА, 2012. С. 122–135.
5. Пакуліна А. А., Пакуліна Г.С. Забезпечення сталих конкурентних позицій підприємств // Економіка та менеджмент у кризовий період : Матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції (1 грудня 2017 р., м. Краматорськ, Україна). Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2017. С. 131–134.
6. Пакуліна Г.С., Варава В.Ю., Пакуліна А.А. Управління сталим розвитком як умова ефективного функціонування підприємства будіндустрії // Ефективність підприємства – інноваційні технології та економічні рішення : Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції (7-8 червня 2018 року, м.Харків, Україна). Харків: ХНУБА, 2018. С. 86–88.
7. Пакулін С. Л., Пакуліна А. А., Корсунський Г.Ю. Підвищення сталості соціально-економічного розвитку і забезпечення економічної безпеки регіонів // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. Вип. 52. С. 215–219.
8. Пакулін С. Л., Пакуліна А. А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства // Traektoriâ Nauki. 2016. № 3(8). URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/50> (дата звернення: 09.07.2018).
9. Хакен Г. Синергетика. Пер. с англ. М.: Мир, 1980. 404 с.
10. Feklistova, I.S., Tsyppkin, Y.A., Pakulin, S. L. & Bliznukova, T.V. (2018), "Optimization of the location of waste treatment facilities as a factor in the ecological and sustainable development of agglomerations", Proceedings of XIV International scientific conference "Science in 2018", Jan 26, 2018. Morrisville, Lulu Press., 2018. pp. 29–33.
11. Tsyppkin, Y.A., Feklistova, I.S. & Pakulin S. L. (2018), "The implementation of the strategy of sustainable development of the social sphere", Proceedings of VII International scientific conference "Innovations in modern world", June, 1, 2018. London, SI Universum, 2018. pp. 18–24.